

BUXORO BIENNALESİ MILLATLARARO MUNOSABATLAR FAOLIYATIDA YANGI QADAM

*Nafiddinova Xosiyat Ravshanovna, Buxoro davlat universiteti
dotsenti, tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)*

BUKHARA BIENNALE IS A NEW STEP IN THE WORK OF INTERETHNIC RELATIONS

*Nafiddinova Khosiyat Ravshanovna, Associate Professor, Bukhara
State University, Doctor of Philosophy (PhD)
in Historical Sciences*

БУХАРСКАЯ БИЕННАЛЕ – НОВЫЙ ЭТАП В РАБОТЕ ПО МЕЖЭТНИЧЕСКИМ ОТНОШЕНИЯМ

*Нафиддинова Хосият Рашиановна, доцент Бухарского
государственного университета, доктор философии (PhD)
по историческим наукам*

<https://orcid.org/0000-0002-4458-1498>
e-mail:
xosiyat1989@mail.ru

Annotatsiya: Maqolada biennale tushunchasining kelib chiqishi, uning san'at va madaniyat taraqqiyotidagi o'rni hamda Buxoroda ilk bor o'tkazilishi haqida so'z yuritiladi. Shuningdek, maqolada Prezident farmonida belgilangan vazifalar asosida Buxoro Biennesining zamonaviy san'at, millatlararo totuvlik, tolerantlik, turizm va kreativ iqtisodiyot rivojiga qo'shadigan hissasi tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: milliy-madaniy markazlar, tolerantlik, millatlararo munosabatlar, totuvlik, biennale.

Abstract: The article examines the origin of the concept of the "biennale," its role in the development of art and culture, as well as the organization of this event for the first time in Bukhara. In addition, it analyzes the contribution of the Bukhara Biennale to the development of contemporary art, the strengthening of interethnic harmony, tolerance, tourism, and the creative economy based on the tasks defined by the Presidential decree.

Keywords: national cultural centers, tolerance, interethnic relations, harmony, biennial.

Аннотация: В статье рассматривается происхождение понятия "биеннале", его роль в развитии искусства и культуры, а также проведение этого мероприятия впервые в Бухаре. Кроме того, анализируется вклад Бухарской биеннале в развитие современного искусства, укрепление межнационального согласия, толерантности, туризма и креативной экономики на основе задач, определённых указом Президента.

Ключевые слова: национальные культурные центры, толерантность, межэтнические отношения, согласие, биеннале.

KIRISH. San'at olamida biennale keng ko'lamli xalqaro zamonaviy san'at ko'rgazmasidir. Italyanchadan o'zbek tiliga "har boshqa yil" deb tarjima qilinadi. Bu atama birinchi marta 1895-yilda o'tkazilgan Venetsiya biennesi tomonidan ommalashgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI. O'zbekiston va Buxoro vohasida yashayotgan turli millat va elatlar o'rtasidagi hamkorlik aloqalarini tarixiy-etnografik tahlil etishda ilmiy bilishning

analiz va sintez, retrospektiv tahlil, qiyosiy tahlil, umumlashtirish, dialektik usul, sinergetik usullaridan foydalanilgan.

NATIJARLAR VA MUHOKAMA. Keng ko'lamli va xalqaro tadbir tushunchasi ma'nosida biennale tarixi 1851-yilda Londondagi Buyuk ko'rgazmaga borib taqaladi. 1990-yillardan san'at biennalelarining gullab-yashnashi kuzatildi, bu ko'rgazma shaklining ko'payishi davri bo'lib, bu

davrda xalqaro miqyosda san'at biennalelari taxminan beshdan 250 ga oshgan [1].

Odatda har ikki yilda bir marta o'tkaziladigan san'at festivallari yoki ko'rgazmalariga ishora qilish uchun foydalanilsa-da, bu atama har doim ham qat'iy qo'llanilmaydi. 1990-yillardan beri biennale va unga oid atamalari muntazam ravishda takrorlanadigan zamonaviy san'atning keng ko'lamli xalqaro so'rovlariga ishora qilish uchun qo'llanila boshlandi. Lekin istisno tarzida aytish mumkinki, Documenta nomli biennale har besh yilda, Skulptur Projekte Myunster esa har o'n yilda o'tkaziladi.

Bu atama, shuningdek, Berlin xalqaro kinofestivalining "Berlinale" va Vena xalqaro kinofestivalining "Venala" kabilar har yili o'tkazilsa ham shu nom bilan ataladi[2]. Bu kabi tadbirlarning o'ziga xos xususiyatlari quyidagilarda namoyon bo'ladi. Federika Martinining so'zlariga ko'ra, zamonaviy biennalelarda asosiy narsa diplomatik va xalqaro aloqalar salohiyati hamda shaharni qayta tiklash rejalaridir[3].

Biennalelar va umuman yirik xalqaro ko'rgazmalarining kuchli va ta'sirchan ramzi - 1851 yilda Buyuk ko'rgazmaga mezbonlik qilgan ulkan va futuristik London arxitekturasi Kristal saroydir. Faylasuf Piter Sloterdijkning so'zlariga ko'ra, Kristal saroyisining o'zi jamiyatdagi asosiy ko'rgazma timsoli hisoblanadi. Kristal saroyning asosiy motivlari Britaniyaning iqtisodiy va milliy rahbariyatini tasdiqlash va tomosha lahzalarini yaratish edi. Shu nuqtayi nazardan, XIX asr Jahon yarmakalari mustamlakachilik madaniyatining vizual kristallanishini ta'minladi va ayni paytda zamonaviy tematik parklarning asoschisi bo'ldi[4].

Venetsiya biennalesi arxetip sifatida 1895-yilda tashkil etilgan davriy keng ko'lamli madaniy tadbir bo'lgan Venetsiya Biennalesi barcha biennalelarning arxetipi bo'lib xizmat qildi. Zamonaviy san'atga yo'naltirilgan Butunjahon ko'rgazmasi bo'lish uchun Venetsiya Biennalesi Italiya qirolining to'y yubileyini bahona qildi va 1861-yilda Italiya birlashgandan keyin tashkil etilgan bir nechta milliy ko'rgazmalarni davom ettirdi. Biennale darhol shahar marketingi, madaniy turizm va shaharni qayta tiklash masalalarini ko'tardi, chunki u Venetsiyaning xalqaro sayohati va inqirozi yakunlanganidan keyin xalqaro xaritada joylashishni maqsad qilgan

edi. Bundan tashqari, Biennale bo'lib o'tadigan bog'lar tashlandiq shahar hududi bo'lib, qayta ta'mirlanishga muhtoj edi. Madaniy nuqtayi nazardan, Biennale ikki yilda bir marta o'sha paytda tasviriy san'at muzeylarida namoyish etilmagan zamonaviy san'at amaliyotlarini muhokama qilish uchun platformani taqdim etishi kerak edi. Biennalening dastlabki modeli bugungi kunda ham keng ko'lamli xalqaro san'at ko'rgazmalarini tashkil etuvchi ba'zi muhim fikrlarni o'z ichiga olgan: shahar marketingi, baynalmilalizm, gentrifikatsiya muammolari va maqsad madaniyati va tadbirning ajoyib, keng ko'lamli aralashmasi.

Biennalelarning holati zamonaviy kontekstda o'zgardi: 1895-yilda Venetsiya o'ziga xos madaniy voqea bo'lgan bo'lsa-da, 1990-yillardan beri butun dunyo bo'ylab yuzlab biennalelar tashkil etildi. Ba'zi biennalelarning vaqtinchalik va tartibsizligini hisobga olgan holda, har qanday vaqtda mavjud bo'lgan biennalelarning aniq soni bo'yicha konsensus kam. Bundan tashqari, Venetsiya zamonaviy san'at taqdimotida o'ziga xos agent bo'lgan bo'lsa-da, 1960-yillardan beri zamonaviy san'atga bag'ishlangan bir nechta muzeylar muntazam ravishda namoyish etiladi. Farqning yana bir jihati, mustamlakachilikdan keyingi munozaralar va zamonaviy san'atning "etnik marketingi"ni tanqid qilish bilan shubha ostiga qo'yilgan. 1984-yilda Gavana biennalesining tug'ilishi global janubda ishlaydigan rassomlarning ustuvorligi va milliy pavilyon modelini kuratorlik rad etishi uchun Venedik modeliga muhim qarama-qarshilik hisoblanadi.

Bu kabi keng ko'lamli maqsadlarni ham inobatga olgan holda, 2025-yildan boshlab, ko'hna va navqiron Buxoroda ham san'at biennalesi tashkil qilinishi g'oyasi ilgari surilyapti. Bu haqida Prezident farmoni ham qabul qilindi. Uni tashkil qilishdan O'zbekistonning jahon madaniy xaritasidagi nufuzini yuksaltirish, zamonaviy san'at, tarixiy meros, kreativ iqtisodiyot va turizm uyg'unligini ta'minlash orqali mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotiga hissa qo'shish, shuningdek, YUNESKOning Umumjahon merosi ro'yxatiga va "Ijodkor shaharlar tarmog'i" dasturiga kirgan, asrlar davomida ilm-fan, me'morchilik, hunarmandchilik va san'at markazi bo'lib kelayotgan ko'hna Buxoro shahrining o'zni

va ahamiyatini yanada oshirish maqsad qilib qo'yilgan. Shundan kelib chiqib farmonda quyidagilar belgilangan:

1. 2025-yildan boshlab har ikki yilda bir marta sentyabr-noyabr oylarida Buxoro shahrida xalqaro zamonaviy san'at biennalesi (keyingi o'rinlarda – Biennale) o'tkazib borilsin.

2. Birinchi Biennale 2025-yil 5-sentyabr – 20-noyabr kunlari yuqori saviyada o'tkazilsin.

3. Quyidagilar Biennalening asosiy maqsadlari etib belgilansin:

a) mamlakatimizda zamonaviy va amaliy san'at, hunarmandchilikni qo'llab-quvvatlash hamda global madaniy makonga integratsiya qilish;

b) kreativ industriyada ta'lim, tadqiqot va kasbiy mahoratni rivojlantirish, yurtimiz vakillarining jahonga mashhur usta-ijodkorlar bilan hamkorligini yo'lga qo'yish orqali xalqaro darajaga olib chiqish;

v) yurtimiz turistik jozibadorligini oshirish, madaniy meros obyektlarini san'at namoyishi maydonlariga aylantirish, muntazam qayta tashrif buyurishga bo'lgan qiziqishni shakllantirish.

Birinchi Biennale doirasida quyidagilar amalga oshirilishi belgilab qo'yilgan:

a) Biennale o'tkaziladigan 14 ta madaniy meros obyektni ko'rgazma va tadbirlar, ta'lim va tadqiqot, ijodiyot va ishlab chiqarish jarayonlari uyg'unlashgan kreativ klasterga aylantirish;

b) jahonga mashhur usta-ijodkorlar tomonidan 60tadan ko'p art-obyekt, shu jumladan, installatsiyalarni yaratish, ulardan Biennale o'tkaziladigan joyni badiiy bezashda foydalanish va ularning eng munosiblarini dunyo bo'ylab ko'rgazmalarda namoyish etish;

v) dunyoga taniqli ijodkor, mutaxassis va oshpazlar ishtirokida keng jamoatchilik uchun 10 haftalik ilmiy-ma'rifiy, madaniy-ko'ngilochar, sayyohlik va gastronomik dasturlarni tashkil etish;

g) birinchi Biennale maxsus katalogi va o'zbek milliy taomlari retseptlar kitob-alomini chop etish, ulardan xalqaro miqyosdagi targ'ibot vositasi va sovg'alar to'plami sifatida keng foydalanish;

d) Buxoro Biennalesi haqida hujjatli film yaratish, shuningdek, undan foydalanib

mamlakatimizning sayyohlik salohiyatini targ'ib qilish;

j) maxsus ta'lim dasturi asosida xalqaro darajadagi kuratorlarni tayyorlash hamda ularning jahonning yetakchi san'at maydonlarida O'zbekiston nomidan ishtirok etishini ta'minlash;

z) 30 nafardan ortiq xalqaro ekspert, kurator va san'atshunoslar ishtirokida xalqaro akademik simpoziumni o'tkazish.

Mazkur qarorning ijrosini samarali tashkil qilishga mas'ul va shaxsiy javobgar etib Madaniyat va san'atni rivojlantirish jamg'armasi raisi G.O.Umerova hamda Buxoro viloyati hokimi B.K.Zaripov belgilandi. Qaror ijrosini muhokama qilib borish, ijro uchun mas'ul tashkilotlar faoliyatini muvofiqlashtirish va nazorat qilish esa O'zbekiston Respublikasi Bosh vaziri A.N.Aripov zimmasiga yuklatildi.

XULOSA VA TAKLIFLAR. Xulosa o'rnida aytish mumkinki, biennalelar o'zining uzoq tarixi davomida nafaqat go'zallik va muhtashamlilik ramzi bo'lgan, qolaversa shaharlarning infrastrukturasi, qiyofasi shakllanishiga ijobiy ta'sir o'tkazgan. Ularni tashkil qilish va o'tkazish bahonasida hududlardagi ko'pgina global muammolarga yechim topilgan. Shuningdek, bu kabi tadbirlar turli millat va elatlar orasida fikr, madaniyat almashinish uchun ishonchli vosita bo'lib, xalqlar hamda madaniyatlar orasida yaxshi qo'shnichilik munosabatlari o'rnatishga zamin yaratadi. Shundan kelib chiqib, Buxoro ham biennale o'tkazishda jahon tajribasidan unumli foydalanib, iqtisodiy-ijtimoiy sohalarini rivojlantirishni yangi pog'onaga ko'tarsa maqsadga muvofiq bo'ladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. *Checa-Gismero, Paloma (2024). Biennial Boom: Making Contemporary Art Global. Durham.*
2. Niemojewski, Rafal (2021). *Biennials : the exhibitions we love to hate.* London. OCLC 1205590577.
3. Vittoria Martini e Federica Martini, *Just another exhibition. Histories and politics of biennials*, Postmedia Books, 2011.
4. Im Weltinnenraum des Kapitals, 2005.
5. Халқаро замонавий санъат биенналесини юқори савияда ўтказиш чора-тадбирлари тўғрисида //https://uza.uz/posts/752439.